

**Lampropteryx (Cidaria) otregiata METCALFE,
minna BTLR. och suffumata HB.**

Av

FRITHIOF NORDSTRÖM.

(Med pl. IX.)

För snart tio år sedan fick jag från redaktör A. JANSSON, bland andra fjärilar från Örebrotrakten, en liten mörk mätare, som jag vid bestämningen ej kunde få till annat än *L. suffumata*; i vissa avseenden liknade den även *silacea*. Jag var ej nöjd med bestämningen, exemplaret stämde ej riktigt med mina övriga *suffumata*, men vid upprepade försök blev jag lika klok; jag tänkte det kunde vara någon obeskriven form, möjligen förorsakad av att fjäriln var kläckt i rum: Markkärret $\frac{5}{6}$ 1917, ♀. (Pl. IX, fig. 8.) Några år senare fick jag i en liten samling fjärilar från RUDOLPHI även ett liknande exemplar, en ♂ utan bakkropp, Hudiksvall $\frac{9}{6}$ 1919. Slutligen tog jag $\frac{18}{6}$ 1925 i Bada i norra Värmland ett tredje exemplar, en ♀, och $\frac{1}{7}$ 1926 i Vitsand, 3 mil norr om Bada, en ♂. Alla dessa voro identiskt lika i vingform, teckning, antenner m. m., den enda variationen var att finna i storleken och nyansen, i det de värmländska exemplaren voro ljusare. Nu började jag söka i samlingarna. I riksmuseets svenska samling fann jag under *silacea* en ♀, » $\frac{12}{7}$, Sdm. THS. coll. THEDENII» och i museets palearktiska samling, tillsammans med *suffumata*, en avflugen ♀ från Värmland, $\frac{11}{7}$ 83. Tandläkare FÆGERSTENS samling innehöll en fin ♀, likaledes från Värmland: Ottebol $\frac{10}{7}$ 24, (Pl. IX, fig. 1) och landsfiskal DAHLS en ♀ från By i sydöstligaste Dalarne.

Nu hade jag alltså till undersökning 8 exemplar. Jämförda med *suffumata* föll hos dem genast i ögonen en del olikheter: storleken, vingformen och teckningen. Jag var först benägen att föra arten till den ostasiatiska *minna* BTLR. (Pl. IX, fig. 16), vilken enligt REUTER (7) blivit funnen i Finland i 2 exemplar. REUTERS tämligen noggranna beskrivning av *minna* passade också alldeles utmärkt in på mina exemplar, likaså den korta diagnosen i Seitz (5). Från firman STAUDINGER & BANG-HAAS lyckades jag förvärva ett exemplar, en mycket sliten hona av *minna* från Japan, Yubari på ön Yezo, augusti 1911 (Pl. IX, fig. 16). Jag kunde ej se någon nämnvärd skillnad mellan mina och detta exemplar. Vad som dock

gjorde mig tveksam var, att de exemplar av »minna», vilka funnits i nedre Österrike (Verh. Zool. bot. Ges., Wien, Vol. 56, p. 12, 1906), vid närmare granskning visat sig tillhöra *otregiata* METCALFE (Verh. Zool. bot. Ges. Wien, Vol. 72, p. [9], 1923). Vidare har *otregiata* nyligen funnits på Harz (6) och i trakten av Erfurt (1).¹ Sedan jag förgäves sökt erhålla något exemplar av *otregiata* från England, varifrån arten först beskrivits (3), skickade jag ett foto-

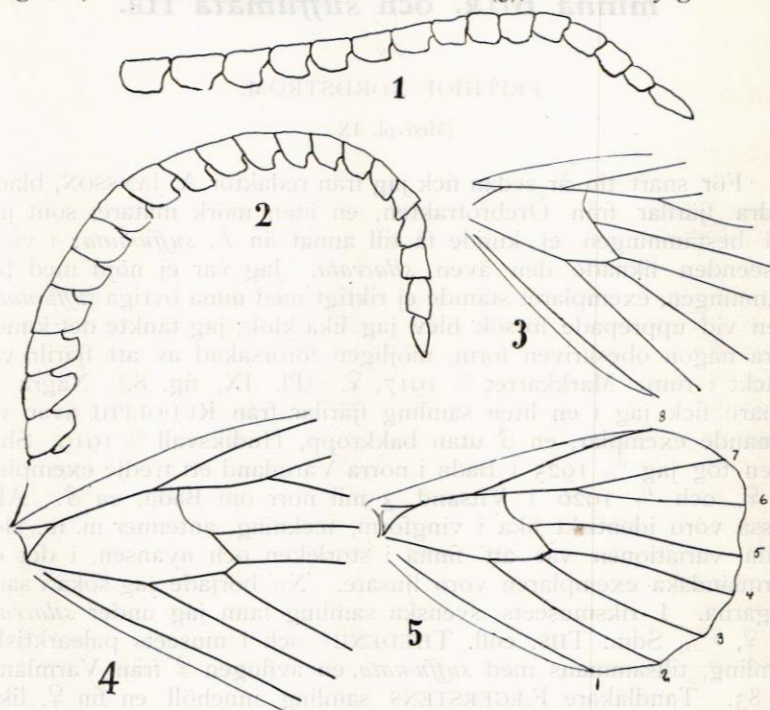

Fig. 1. ♂-antenn av *L. suffumata* HB. 2. ♂-antenn av *L. otregiata* METCALFE.
3. Ribbförgrening å bakvingen hos *L. minna* BTLR., 4. samma hos *suffumata* HB.
och 5. hos *otregiata* METCALFE.

grafi av en ♀ till L. B. PROUT, som hade vänligheten meddela, att fotografiet, så vitt han kunde döma, pekade mot *otregiata* och ej *minna*. Han framhöll bl. a., att det vita apikala snedstrecket är hos *minna* finare och lämnar ett mindre rum mellan sig och främre delen av utkanten; hos *otregiata* är detta streck tjockare och mera parallellt med kostalkanten. Mittfältets inre kontur visar hos *minna* 3 tydliga utskott, det främsta av dessa, närmast kostalkanten, är hos *otregiata* dåligt uttalat; *minna* har ett bronsartat

¹ För detta sista meddelande har jag Herr F. HEYDEMANN, Kiel, att tacka.

skimmer, som den snarare silverglänsande *otregiata* saknar. Hos hanarna ge antennerna genast utslag, *minna* har längre kamtänder än *otregiata* (tyvärr kan jag ej i bild visa detta, då jag ej lyckats uppbbringa någon *minna*-♂). Som framgår av textfig. 3—5 är diskcellen å bakvingarna något olika formad hos de båda arterna. Medan hos *suffumata* och *otregiata* överensstämmelsen härutinnan är tämligen stor — *suffumata* har mittcellen något kantigare och den 2 gånger böjda tvärribban bildar vid utgångspunkten för ribban 5 en något djupare vinkel — skiljer sig *minna* genast genom tvärribban, som bildar en jämn, kontinuerlig kurva och vid utgångspunkten för ribban 5 förlöper rakt, utan minsta vinkel.

PROUT uttalar som sin åsikt (in litt. ^{16/2} 27), att det hittills ej finnes det minsta, som talar för, att *minna* skulle förekomma i Europa eller västra Asien, då alla exemplar, som hittills granskats därifrån, befunnits tillhöra *otregiata*. I STAUDINGERS katalog (10) uppräknas för *minna* följande lokaler: Amur; Ussuri; Japan; Kentei; Kamtchatka (trans.). Från Kamtchatka tyckas således ej några typiska *minna* vara funna. Jag har flera exemplar från Kamtchatka, hemsända av min vän Kand. R. MALAISE, och de ha alla visat sig tillhöra *suffumata*, vilken av STAUDINGER ej nämnes härifrån (Pl. IX, fig. 21, 22).

Storleken hos de *otregiata* jag haft till undersökning är 21—25 mm., medan *suffumata* håller 25—34 mm. Hos den normalspända fjärielen ligger största vingbredden hos *otregiata* nedom spetsen, ungefär vid vingens mitt, medan densamma hos *suffumata* ligger vid vingspetsen, den förras framvingar äro således kortare, mera rundade. Mittbandet är relativt bredare än hos *suffumata*, å ömse sidor kantat av en fin, glänsande vit linje, dess yttre kontur ej så »trasig», har endast ett stort rundat utskott vid mitten, framför vilket det i en svag båge utåt når framkanten; hos *suffumata* är mittutskottet oftast tydligt 2—3-flikigt och där framför är mittbandet starkt utbuktat, merändels bildande en tydlig, trubbig vinkel, innan det når framkanten. Mittbandets inre kontur är ungefär densamma hos de båda arterna. Cellfläcken är hos *otregiata* mindre markant än hos *suffumata*. Yttre mellanfältet hos *otregiata* genomdraget av 2 fina, mörkbruna, välmarkerade linjer (hos *suffumata* oftast suddiga, flytande i varandra), inre mellanfältet brunaktigt, ljusare än mittbandet, hos ett exemplar (Pl. IX, fig. 8) lika mörkt. Rotfältet av samma färg som mittfältet och utåt kantat av en fin vit linje. Bakvingarna grå, snarare mörkare än hos *suffumata*, ej ljusare mot roten, med ingen eller mycket otydlig teckning. Exemplar från England, Österrike och Harz angivas ha ljusare bakvingar än *suffumata*. I likhet med hos *suffumata* återfinnes översidans ungefärliga teckning, betydligt svagare tonad, även å undersidan, här visa dock bakvingarna kraftigare teckning än å översidan.

Hela fjäriln gör ett mörkare, mindre brokigt intryck än *suffumata*, vingarna något mera glänsande. Den från JANSSON erhållna ♀ har framvingarnas inre och yttre mellanfält såväl som utkantsfältet för-mörkade, varigenom hela vingen blir entonigt mörkbrun, genomdragen av de vita linjer, som bilda rotfältets yttre begränsning, mittfältets inre och yttre begränsning, den i små fläckar upplösta våglinjen samt det apikala snedstrecket; även bakvingarna mörkare än normalt. Jag kallar denna form *Fanssoni n. ab.* (fig. 8).

En titt på hanens antenner (fig. 1 och 2) visar en ytterligare markant skillnad, *otregiata*s har betydligt kraftigare tänder än *suffumata*s, åtminstone de mellersta lederna äro hos *otregiata* mera breda än långa, hos *suffumata* lika breda som långa eller ha längden större än bredden. Även i kopulationsorganen finnas olikheter, som äro konstanta.

R. otregiata skiljer sig från *suffumata* även biologiskt. Flygtiden för *otregiata* är hos oss, efter det fåtal exemplar, som stått mig till buds, att döma, $\frac{5}{6}$ — $\frac{12}{7}$, för *suffumata* från samma breddgrader $\frac{6}{5}$ — $\frac{7}{6}$, börjar ungefär en månad tidigare, liksom fallet är i England (3) och Österrike (2). I England uppträder fjäriln även delvis i en andra generation. Fjäriln flyger sent på dagen, ej förrän det är riktigt mörkt och förekommer i skogarnas fuktigaste, mörkaste delar; *suffumata* synes föredra torr, sandig mark. Näringsväxt för *otregiata*-larven förmodas vara *Galium palustre* eller *uliginosum* (3).

Under mitt forskande efter *otregiata* har jag fått mig tillsänt en mängd exemplar av *suffumata* från Skandinaviska halvöns alla hörn och har därigenom fått en rätt god uppfattning om artens utseende i olika landsändar. I södra Sverige ända upp till Dalarne och i södra Norge (V. Aker, Voss, Inderöen) finnes huvudformen (Pl. IX, fig. 2—4), vingbredd 25—34 mm., med en medelstorlek av 28 mm. Redan i Dalarna börjar arten avta i storlek och blir mörkare, med starkare brunpudrad grundfärg (fig. 9); de entonigaste exemplar jag sett äro från Jämtland (fig. 11 och 12), de närmast sig den nästan enfärgat mörkbruna *ab. piceata* STEPH. (fig. 10); denna är ännu ej anmäld från Skandinavien, men finnes i norra Finland. Från Jämtland (Enafors), Härjedalen (Fjällnäs) och Dovrefjeld (Kongs-vold) föreligger en form med mittfältet genomdraget av ett brett, gråvitt eller ljusst brungrått band, *ab. divisa, n. ab.* (fig. 6 och 7), denna form har även inre delen av rotfältet ljusare. Från Jämtland (Enafors) och Dovre (Domås) har jag även en liten form, 24—25 mm., där såväl rot- som mittfält äro nästan fullständigt avfärgade, så att hela vingen, med undantag av den mörka fläcken under vingspetsen, blir jämngrå, *ab. decolorata n. ab.*; mittfältet är här genomdraget av 3—4, mer eller mindre tydliga, mörka linjer, bak-

vingarna nästan utan teckning (fig. 13 och 14); av denna form har jag endast sett honor. I nordligaste Skandinavien tyckes *var. arctica* SP. SCHN. (= *defumata* STICH.) vara förhärskande (fig. 17—19). SPARRE-SCHNEIDERS 1895 (8) publicerade namn för denna ras synes ha råkat i glömska, varför jag här citerar diagnosen: »Våra arktiska individer äro små och mörka och skilja sig så mycket från den typiska *suffumata*, att jag har funnit mig befogad att etablera ett nytt varietetsnamn. Storleken är 23—27 mm., grundfärgen nästan vit, icke gulaktig som hos huvudformen, och fälten äro mera rent svartbruna eller brunsvarta med blott svag gulbrun inblandning. Bakvingarna äro gråvita med tämligen bred mörk utkant.» Det är tydligen samma form, som STICHEL 1911 (11) kallat *defumata* med diagnosen: »mindre än Mellantysklands underart, färg och teckning starkt tillbakabildade, särskilt i framvingarnas distalfält, å bakvingarna nästan försvunna». Hans bild (l. c., t. III, fig. 13) visar en avflugnen ♀ med mycket ljusa mellanfält (= ljus grundfärg), spännvidd 22 mm., lokal Gällivaratrakten. Ett litet exemplar, 23 mm., från Inderöen i Trondhjemsfjorden (där f. ö. även huvudformen förekommer) och vilket jag även räknar till *arctica*, är ovanligt ljust på såväl över- som undersida, även kroppen ljusare än vanligt, alla teckningarna ljust gulbruna (fig. 15). Liksom huvudformen kan sporadiskt förekomma utanför sitt egentliga utbredningsområde, finner man även någon gång *arctica*-liknande exemplar i Södra Skandinavien: fig. 20 visar en ♀ från Runmarö. Även på Dovre förekommer enligt SP. SCHNEIDER (9) en form, som kommer *arctica* närmast. Många exemplar från Jämtland närma sig starkt *arctica*.

Från Ore i Dalarna avbildar jag ett av flera exemplar, vilka starkt närma sig *ab. porrittii* ROBS., kännetecknad av, att rot- och mittfält samt subapicala fläcken äro svarta, f. ö. med försvinnande teckning (fig. 5).

Som ovan nämnts, finnes *suffumata* även på Kamtchatka och uppträder även där som *var. arctica* (fig. 21, 22).

Till alla dem, som med material och upplysningar bistått mig för dessa anteckningar, frambär jag härmed min tacksamhet. Särskilt vill jag tacka konservator P. SOOT-RYEN, som välvilligt lånat mig fjärilar från Tromsö museum, samt Professor J. RYGGE, genom vars förmedling jag fått låna material från museet i Oslo. Av följande personer har jag ävenledes fått fjärilar till påseende eller i gåva: Dr. AMITZBÖLL, folkskollär. BENANDER, landsfisk. DAHL, fil. kand. M. EKSTRÖM, tandl. FÆGERSTEN, redaktör JANSSON, artist LJUNGAHL, fil. kand. MALAISE, dr. PEYRON, banktjänstem. B. TJEDER och landsfisk. T. TJEDER. Assistent O. AHLBERG tackar jag för det lyckade fotografiet.

Litteraturförteckning.

1. BEER, KURT. Geometriden des Erfurter Gebiets. Mitt. d. entom. Ges. Halle, 1912 p. 14.
2. GALVAGNI, E. und PREISSECKER, F. Die lepidopt. Verhältnisse des Nied.-öst. Waldviertels II. Wien 1912, p. 98.
3. METCALFE, J. W. A new Geometrid moth. The Entomologist, Vol. 50 (1917), p. 74.
4. PETERSEN, W. Lepidopteren-Fauna von Estland (Eesti). Reval 1924.
5. PROUT, L. B. Spannerartigen Nachtfalter, i Seitz, Die Grossschmett. d. pal. Faunengebietes, Stuttgart 1915.
6. ——. *Lampropteryx otregiata* METCALFE in the Harz mountains. Deutsche ent. Zeitschr. 1926, p. 191.
7. REUTER, E. Für die finländische Fauna neue Schmetterlinge. Medd. Soc. Fen. 29 (1904), p. 146.
8. SPARRE SCHNEIDER, J. Sydvarangers entom. fauna. II. Lepidoptera. Tromsø Mus. Aarsh. 18. 1895, p. 56.
9. ——. Til Dovres Lepidopterafauna. Tromsø Mus. Aarsh. 34, 1911, p. 220.
10. STAUDINGER-REBEL. Catalog der Lepidopteren des palæarct. Faunengebietes. Berlin 1901.
11. STICHEL, H. II. Beitrag zur nord. Schmetterlingsfauna. Berl. ent. Zeitschr. 56, 1911, p. 87.

Förklaring till plansch IX.

1. *Lampropteryx otregiata* METCALFE. ♀. Ottebol (Vrml.) ¹⁰/₇.
2. " *suffumata* HB. ♂. Enskede (Sdrm.) ⁶/₅.
3. " " ♂. V. Aker (Sydnorge) ¹⁶/₅.
4. " " ♀. Fundbo (Upl.) juni.
5. " " *trans ad ab. porritii* ROBS. Ore (Dlr.).
6. " " *ab. divisa* NORDSTR. Enafors ⁷/₇.
7. " " Fjällnäs.
8. " *otregiata* ♀, *ab. Fanssoni* NORDSTR. Markkärret, Örebro, ⁵/₆.
9. *suffumata* ♂, Rättvik.
10. " *ab. piccata* STEPH. ♂. Castle Eden, Durham (Engl.) ⁷/₅.
11. " *trans. ad ab. piccata* STEPH. ♂. Edsåsen ²¹/₆.
12. " " ♀. Storlien.
13. " *ab. decolorata* NORDSTR. ♀. Domås, Dovrefjeld ³⁰/₆.
14. " " ♀. Enafors ⁷/₇.
15. " *var. arctica* SP. SCHN. *ab.* ♂. Inderöen, juni.
16. *minna* BTLR. ♀. N. Japan, augusti.
17. *suffumata var. arctica* SP. SCHN. ♂. Bjerkeng, Tromsø ⁶/₆.
18. " " ♂. Sydvaranger.
19. " " ♂. Bjerkeng ⁶/₆.
20. " *ab. arctica* ♀. Runmarö ¹²/₆.
21. " " ♂. Sredin Kamtchatka ¹⁵/₆.
22. " " ♀. Kljutchi, Kamtchatka ¹⁷/₇.

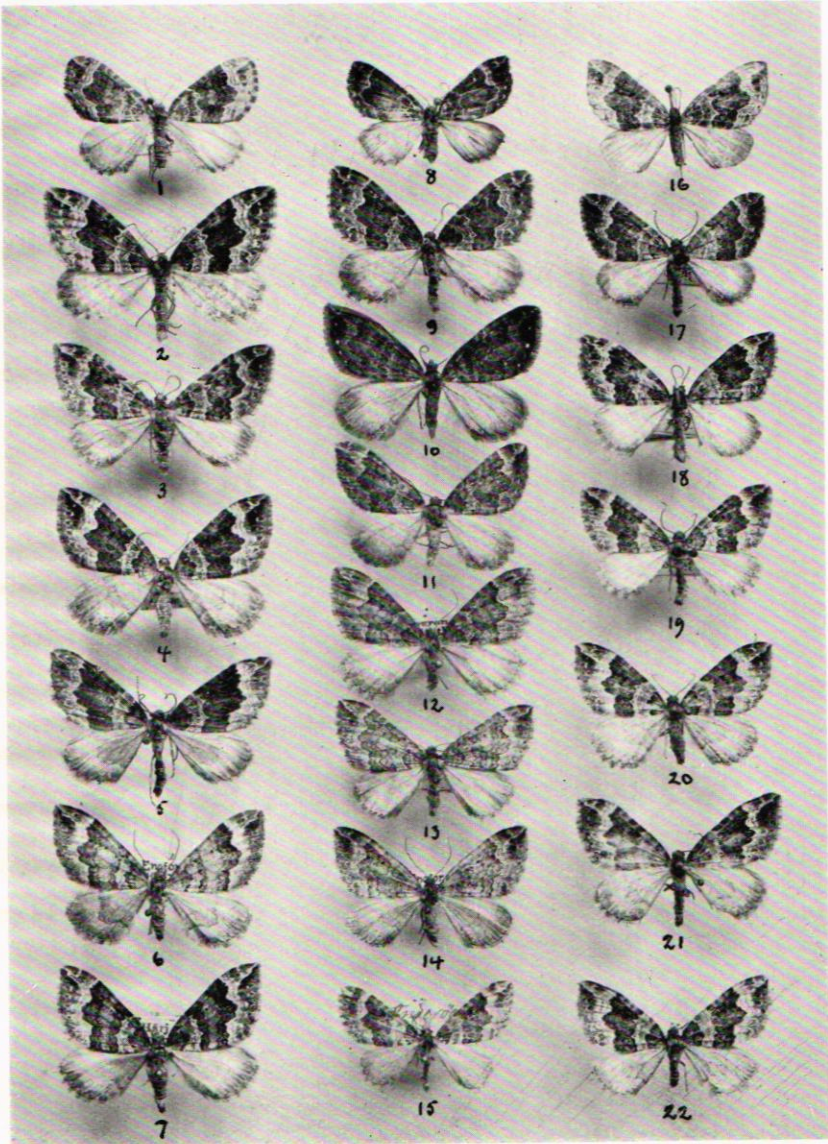

Foto O. Ahlberg.